

ГАБЛЕЙ НАТАЛІЯ ГРИГОРІВНА

Івано-Франківський юридичний інститут Національного університету
«Одеська юридична академія»,
доцент кафедри кримінального права та кримінології,
кандидат юридичних наук, доцент

ПРАВО ЗАСУДЖЕНОГО КОРИСТУВАТИСЯ ПОСЛУГАМИ ПЕРЕКЛАДАЧА У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Без перекладача неможливо створити належні умови комунікації між учасниками кримінального провадження, якщо деякі з них не володіють мовою кримінального провадження. Важливість участі перекладача у кримінальному провадженні підкреслюється Міжнародним пактом про громадянські та політичні права від 16 грудня 1966 р. [1], Конвенцією про захист прав людини основоположних свобод від 4 листопада 1950 р. [2] та положеннями чинного КПК України [3]. Ст. 14 Пакту та ст. 6 Конвенції гарантують кожному обвинуваченому у вчиненні кримінального правопорушення безоплатну допомогу перекладача, якщо він не розуміє мову, що використовується в суді, або не говорить (не розмовляє) нею.

Відповідно до п.18 ч. 3 ст. 42 КПК України засуджений має право користуватися рідною мовою, отримувати копії процесуальних документів рідною або іншою мовою, якою він володіє, та в разі необхідності користуватися послугами перекладача за рахунок держави. Кримінальне провадження здійснюється державною мовою, яка відповідно до ст. 10 Конституції України є українською [4], а ст. 12 Закону України «Про судоустрій та статус суддів» визначає державну мову як мову судочинства і діловодства у судах [5].

Відповідно до ч. 2 ст. 29 КПК України засудженому як учаснику кримінального провадження у разі, якщо він не володіє чи недостатньо володіє державною мовою, надається право давати показання, заявляти клопотання і подавати скарги, виступати в суді рідною або іншою мовою, якою вони володіють, користуючись у разі необхідності послугами перекладача. Звідси випливає, що для залучення до кримінального провадження перекладача треба з'ясувати чи володіє засуджений державною мовою. Г.П. Саркісянц і Т. Н.Добровольська зазначали, що володіти мовою судочинства означає вільно розуміти вказану мову і без будь-яких труднощів давати пояснення на цій мові під час процесу [6, с. 24; 7, с. 92]. В.Т. Маляренко зазначає, що володіти мовою – означає мати максимальний словниковий запас, бездоганно знати всі правила мови, майстерно говорити, писати і читати, тобто бути грамотною у повному розумінні цього слова людиною [8, с. 5]. Верховний Суд України висловив позицію, що особами, які не володіють мовою судочинства, необхідно вважати тих, хто не розуміє або погано розуміє таку мову і не може вільно розмовляти нею, а питання про забезпечення перекладачем має вирішуватися не тільки за клопотанням, а й з ураху-

ванням рівня освіти обвинуваченого та інших обставин, які свідчать про неможливість здійснювати право на захист [9, с. 30].

Виникають практичні труднощі також із тлумаченням норми ст. 29 КПК України щодо права давати показання, заявляти клопотання і подавати скарги, виступати в суді рідною мовою. Рідна мова – це перша мова, якою особа оволоділа в ранньому дитинстві. Проте законодавець не врахував випадків виховання дитини у двомовних сім'ях, коли батьки вчать розмовляти дитину з раннього віку двома мовами. Тоді виникає питання, яка з них буде для дитини рідною мовою? Знову ж таки це буде визначатись особою самотійно. Вирішити питання про рівень володіння засудженим державною мовою, необхідно перш за все з'ясувати його особисту думку. Якщо він робить заяву про те, що не володіє державною мовою, то це означає, що незалежно від внутрішнього переконання посадової особи з цього питання учаснику провадження має бути надане право користуватися послугами перекладача. Доцільно виключити з ч. 3 ст. 29 КПК України формулювання «рідна мова», залишивши «мова, якою особа володіє».

Слід зауважити, що у процесуальній літературі слушно зазначається, що засада мови кримінального провадження реалізується у всіх стадіях судового провадження [7, с. 92-93; 6, с. 39; 10, с. 24], у тому числі при провадженні в суді апеляційної, касаційної інстанцій. Оскільки процесуального статусу засудженого особа набуває з моменту набрання обвинувальним вироком законної сили, то очевидним, що нас цікавитиме участь перекладача саме у касаційному провадженні.

Відповідно до ч. 1 ст. 424 КПК України у касаційному порядку можуть бути оскаржені вироки та ухвали про застосування або відмову у застосуванні примусових заходів медичного чи виховного характеру суду першої інстанції після їх перегляду в апеляційному порядку, а також судові рішення суду апеляційної інстанції, постановлені щодо зазначених судових рішень суду першої інстанції. За змістом ст. 425 КПК України касаційну скаргу мають право подати засуджений, його законний представник чи захисник – у частині, що стосується інтересів засудженого. Вважаємо, що в кожному випадку подання відповідної скарги (заяви), особа, яка її подає повинна забезпечити у необхідній кількості примірники в перекладі на мову, якою володіє учасник кримінального провадження інтересів якого стосується відповідна скарга. Дану позицію варто закріпити в КПК України.

Варто також зауважити, що засада мови кримінального провадження, визначена в ст. 29 КПК України, продовжує діяти і під час засідання суду касаційної інстанції.

В перекладі на мову, якою володіє особа, підлягають врученню всі процесуальні документи, копії яких згідно з кримінальним процесуальним законом підлягають обов'язковому врученню особі відповідно до її процесуального статусу. Письмовий переклад процесуального документу повинен бути зроблений повно і правильно, без будь-яких скорочень, з дотриманням його структури. Текст перекладу процесуального документу підлягає підписанню перекладачем на кожній сторінці.

Текст перекладу процесуального документу складається у двох примірниках, один з яких долучається до матеріалів кримінального провадження, а другий вручається особі. Переклад інших процесуальних документів кримінального провадження здійснюється лише за клопотанням зазначених осіб.

Під час судового розгляду в касаційному суді необхідним є послідовний переклад усіх процесуальних дій, при цьому, як зазначається в літературі, головуючий у справі зобов'язаний: 1) створювати в судовому засіданні необхідні умови для здійснення якісного перекладу; 2) вживати всіх заходів, щоб перекладач мав реальну можливість перекладати повно і точно все, що відбувається в суді [11, с. 155]; 3) стежити за тим, щоб в кожному випадку перекладачу було надано достатньо часу для здійснення точного і повного перекладу; 4) в ході судового слідства запитувати у особи, яка користується послугами перекладача, чи зрозумілий їй переклад; 5) звертати увагу перекладача на дослівний переклад інформації про обставини, що мають істотне значення для справи; 5) не обмежуватися в ході судового слідства тільки перекладом в усній формі, а в разі, якщо виникають труднощі у здійсненні повного і точного перекладу оголошуваних документів, замінювати її письмовою [12, с. 104].

Отже, вважаємо за недоцільне в подальшому використовувати у ст. 29 КПК України підставу для участі перекладача у кримінальному провадженні «недостатнє володіння мовою кримінального провадження». З метою усунення труднощів у з'ясуванні рідної мови учасника кримінального провадження пропонуємо виключити з ч. 3 ст. 29 формулювання «рідна мова», залишивши «мова, якою особа володіє». Касаційна скарга може бути подана учасником кримінального провадження, як мовою кримінального провадження так і іншою мовою, якою він володіє, і переклад такої скарги, вважаємо, за необхідне законодавчо покласти цей обов'язок на учасника, який подає відповідну скаргу.

Список використаної літератури:

1. Міжнародний пакт про громадянські та політичні права: Резолюція 2200 А (XXI) Генеральної Асамблеї ООН від 16.12.1966 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до документа: http://www.zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_043
2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод: від 04.11.1950 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до документа: http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_004
3. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 р. № 4651-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу до документа: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>
4. Конституція України від 28 червня 1996 року – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>

5. Про судоустрій і статус суддів: закон України від 7.07.2010 р. № 2453-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу до документа: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2453-17>
6. Саркисянц Г.П. Переводчик в советском уголовном процессе / Г.П. Саркисянц – Ташкент:Фан. – 1974. – 90 с.
7. Добровольская Т.Н. Принципы советского уголовного процесса (вопросы теории и практики) / Т.Н. Добровольская. – М.: Юридическая литература, 1971. – 199 с.
8. Маляренко В.Т. Про державну мову та перекладача у кримінальному процесі України / В.Т. Маляренко.// Голос України. – 2006. – № 175 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.scourt.gov.ua/clients/vs.nsf/0/1D141B574FD9BE5CC22571F100318413>
9. Судова практика з перегляду кримінальних справ у касаційному порядку: Узагальнення Верховного Суду України // Вісник Верховного Суду України. – 2005. – № 4 (56). – С. 29-36.
10. Леоненко М.І. Принцип національної мови у кримінальному судочинстві: Дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09 / Максим Іванович Леоненко. – Запоріжжя, 2001 – 187 с.
11. Абшилава Г.В. Процессуально-правовые и гуманитарные проблемы участия переводчика в уголовном судопроизводстве России: Дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09 / Георгий Валерьевич Абшилава. – М., 2005. – 203 с.
12. Габлей Н. Г. Правовий статус засудженого як суб'єкта кримінально-процесуальної діяльності за новим КПК України / Н.Г. Габлей // Наше право. – № 4 ч. 2, 2012. – С. 103-107.

Ключові слова: засуджений, перекладач, рідна мова, державна мова, засада судочинства.

Ключевые слова: осужденный, переводчик, родной язык, государственный язык, основа судопроизводства.

Key words: convict, translator, native language, state language, jurisprudence.

ГУРТІЄВА ЛЮДМИЛА МИКОЛАЇВНА

Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри кримінального процесу, кандидат юридичних наук, доцент

ДО ПИТАННЯ ПРО СУБ'ЄКТІВ, ЯКІ УХВАЛЮЮТЬ СУДОВІ РІШЕННЯ НА СТАДІЇ ПЕРЕГЛЯДУ СУДОВИХ РІШЕНЬ В АПЕЛЯЦІЙНОМУ ПОРЯДКУ ЗА КПК УКРАЇНИ

Однією з ознак судового рішення є те, що воно може бути прийнято лише уповноваженими суб'єктами кримінального провадження, які реалізують владні повноваження в межах своєї компетенції. Системний аналіз положень КПК України дозволяє дійти висновку, що уповноваженими суб'єктами, які приймають судові рішення на стадії перегляду судових рішень в апеляційному порядку є суд першої інстанції (ч. 3 ст. 400 КПК), суддя-доповідач, суд апеляційної інстанції.